

Майже у всіх зразках (22 із 26) одразу під назвою вказано жанр пісні. Під транскрипцією твору розміщено його поетичний текст, що створює певну зручність у покладенні усіх строф на мелодію. До кожного народно-пісенного зразка додається паспортизація у такому порядку: ім'я (або ініціал) та прізвище записувача та інформанта, вік останнього (у 22-х зразках) та населений пункт, в якому здійснено запис. У двох піснях (останніх) з паспортизації є лише інформація про місце запису, не вказано ні ким записано, ні від кого. У творі під № 23 не зазначений виконавець.

Важливим доповненням до збірки є різноманітні додатки (показчики, примітки, ілюстрації), які покликані допомогти зорієнтуватися у матеріалі та становлять умовну третю частину „Конкурсу...”. Так, на основі аналізу та систематизації народновокальних творів укладено словесні, мелотипологічні, географічні та іменні показчики (загалом їх є 9). У примітках редактор подає „найнеобхідніші текстологічні зауваги та пояснення” [с. IV]. Видання містить ілюстрації – факсиміле титульної та 5-ої сторінки оригіналу. Оpubліковано також текст оголошення про „Конкурс на регіональні Волинські пісні”.

Проаналізувавши збірку „Конкурс на волинські народні пісні в 1934/35 навчальному році: Вибране”, можемо зробити висновок, що це видання є чудовою пам'яткою нарешті опублікованої (разом із „Народними піснями Волині”¹ Ю. Цехміструка) збирацької фольклористичної спадщини з території тодішньої міжвоєнної Волині. Воно адресоване етномузикознавцям та шанувальникам народної музики як цінне наукове джерело фольклорних матеріалів першої третини ХХ століття. Хотілося б сподіватися, що науковці і надалі будуть відшукувати, знаходити можливості для публікацій та репрезентувати прихильникам фольклору такі раритетні збірки.

Олена Серко

Олена Серко, етномузиколог, аспірантка кафедри музичної фольклористики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка (Львів), len922@ukr.net, +38 (068) 768 81 47.

Polska pieśń i muzyka ludowa – Źródła i materiały.
Т. 5. PODLASIE. Część I. Teksty pieśni obrzędowych / Shymańska J. – Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2012. – 686 s. ; Część II. Teksty pieśni powszechnych / Shymańska J. – Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2012. – 706 s. [Рецензія]

„Підляшся” (*Podlasie*) (2012) є п'ятим регіональним томом серії „Польська пісня та народна музика – джерела і матеріали” (*Polska pieśń i muzyka ludowa – źródła i materiały*) Інституту Мистецтва (Instytutu Sztuki) Польської

¹ Цехмістрок Юрій. Народні пісні Волині: Фонографічні записи 1936–1937 років / [Джерельні матеріали та видання Богдана Столярчука; відчитання та загальна редакція Богдана Луканюка]. – Львів; Рівне, 2006. – 480 с.

академії наук у Варшаві¹. Наукове опрацювання двох частин (I – тексти обрядових пісень; II – тексти загальних пісень) здійснила Яніна Шиманська (1946–2010). Триває праця над музичними частинами тому. Новітні дослідження Підляшшя було розпочато на початку 1950-х років у ході збирання музичного фольклору працівниками Інституту мистецтва ПАН у Варшаві. Тоді Екіпа Познанська організувала дві найбільші наукові експедиції, що охопили терени навколо Жешова (Rzeszowszczyzna), Любліна (Lubelszczyzna) та південного Підляшшя. Упродовж 1977–1979, 1988–1989 років фіксування фольклору Підляшшя продовжила Я. Шиманська.

Перша частина тому „*Тексти обрядових пісень*” містить 1215 одиниць із супровідними коментарями і примітками. Тексти згруповано за жанрами та подано після ґрунтовних вступних статей та покажчиків. У „Передмові” редактор Людвік Б’єлявські окреслив засади написання книги, висвітлив біографію та науковий доробок Я. Шиманської. У статті „Історія та межі Підляшшя” Я. Шиманська з’ясувала різні підходи щодо назви регіону, його меж та територіальних складових в історичній ретроспекції, обумовила застосування у книзі „найширшого розуміння” меж історичного Підляшшя. За визначенням Я. Антонюка: „Повздовжня смуга північно-східних просторів і східних меж, що тягнеться від Влодави і пониззя річки Вепр у північному напрямі аж до Ломжа (Łomża), Сувалок (Suwałki) і Діброви (Dąbrowę). На північному заході Підляшшя межує з озерним Мазурським краєм, на сході – із Сувальським і з Литовсько-білоруським масивом, на південному сході від Бреста до Влодави – із Поліською низовиною, на півдні з Люблінщиною”².

Наступна стаття „Збирання пісень на Підляшші” має 7 параграфів за діахронією культурних періодів: від „Віку XVIII”, „Романтиків”... до „XXI ст.”. Як зауважуємо з викладу, з найранішого періоду збирачі виокремлювали серед мешканців регіону „мазурів” і „русинів”, бачили терен як культурне пограниччя двох слов’янських народів [с. 26]. Особливо у період романтизму милувалися „натуральністю”, „первинністю” пісенної культури „підляських русинів”, наділений „вродженим талантом”, органічності співу в усіх прояхах життя [с. 31]. Увага записувачів була скерована передусім на весільний обряд, а також на календарні обряди з їх піснями. Укінці XIX – на початку XX століть уперше було зібрано пісні польсько-білоруського Підляшшя [с. 41–42]. У 1935–1936 роках народну музику переважно з білоруських та українських сіл Підляшшя було записано на фонограф: 1081 пісню та 204 інструментальні твори [с. 43]. Період другої половини XX століття пов’язаний

¹ Попередньо було видано: у двох частинах „Куяви” (Kujawy: 1974, 1975), у трьох частинах „Кашуби” (Kaszuby: 1997, 1998), у п’ятьох частинах „Вармія і Мазури” (Warmia i Mazury: 2002) та шість частин „Люблінського” (Lubelskie: 2011).

² Antoniuk Jakub. Podlasie, jego przeszłość, mieszkańcy // Literatura Ludowa. 1960. № 2–3. – С. 8.

передусім із діяльністю Інституту Мистецтва ПАН у Варшаві, іменами дослідників Олександра Олещука, Станіслава Двораковскі, Яна Кавескі, Івана Ігнатюка та іншими, публікаціями фольклору з Підляшшя на сторінках часопису Асоціації українців у Польщі „Над Бугом і Нарвою” (з 1990 року).

Стаття „Засади видання текстів пісень” роз’яснює підходи щодо транскрипції, відбору та класифікації матеріалу, зважаючи на його величезний об’єм (із близько 5000 пісень опубліковано 3535 текстів під 2357 номерами) та жанрово-тематичне і мовне розмаїття. В основу групування покладено класифікацію 1920-х років Яна-Станіслава Бистроня, у підрозділах „Коляди і пасторалки” – схему Єжи Бартмінського (1986), „Балади” – Єліжбети Яворської (1990). У статті „Мова підляських пісень” зауважено неоднорідність творів щодо часу і місця їх запису, віку виконавців – основних чинників якості збереження місцевої говірки, розкрито її риси на фонетичному, словотворчому та лексичному рівнях. Завершують аналітичну частину тому „Словник говірки” та „Бібліографія”. Основним розділом передує „Зміст пісень”.

Розділ „**Календарно-обрядові пісні**” структурований чотирма підрозділами та 12 групами. *Обряди зимові*: Колядування; Побаження та віншування; Краківське весілля; Ходіння з Циганами, з Козою; Пасторалки. *Театр людський*: Видовища шопкові; „Героди”. *Обряди весняні*: Великодне колядування, рацийки (“гасуїкі”); Веснянки. *Обряди жнивні*: Пісні жнивні, пісні обжинкові. Розділ „**Родинні пісні та обряди**”: Хрестинні пісні; Весільні пісні (з 4 групами з-під: Білостоку, Цехановця, Білої Підляської, Сідлець); Пісні похоронні.

Кожна пісенна одиниця позначена порядковим номером, назвою, містить паспортизацію, сам текст, покликання на відомі варіанти та коментар щодо змісту та етнографічного контексту. У кінці (на початку) кожної групи текстів подано ширші відомості про їх походження, зміст, форми та побутування. Наприклад, „Краківське весілля” в межах підрозділу „Обряди зимові” містить записи пісень весільної тематики, як-от “Czerwone jabłuszko ro stole sie toczy” чи “Zakwitła nam rutka, zakwitło nam ziele”. З пояснень стає зрозуміло, що це супровід до театралізованого дійства з перевдяганнями на молоду пару, що побутує під час Різдвяних свят. Учасниками такого карнавалу були підлітки, часто лише самі дівчата. Походження цього звичаю дослідники схильні виводити з шопкової традиції, де „Краківське весілля” було однією зі сцен.

Другу частину тому „**Тексти загальних пісень**” (всього 1137) складають: Балади (із 12 тематичними блоками, напр., „Вбивства”, „Трагічні випадки”, „Смерть немовляти” і т. д.); Історичні і патріотичні пісні; Жовнірські; Залицяльні та любовні; Родинні; Дитячі; Приспівки; Популярні; Бесідні. Значну частину становлять балади (на Підляшші називають „довга пісня”): 117 (!) сюжетних гнізд (“wątków”), кожне з яких представлено низкою варіантів. Цікаво, що у збірнику подано 34 сюжетних гнізда, які не належать до загальнопольських та не представлені у “*Katalogu polskich ballad ludowych*” (KPBL) Єліжбети Яворської. Підляські балади побутують у трьох мовних версіях:

польській, українській, білоруській, що свідчить про їх генезу. Наприклад, сюжет *отруту, призначену для невістки, випиває і син – на їх могилах виростають дерева* представлений водночас польською (“Pojechał Jasio |: w świat szukać żony”); українською (“Ożeniła mac’i syna:|, no niewiasty nie zлюбиła”), білоруською (“Tam u cz’yystom poli u bieroza stajała”) версіями.

Книга завершується покажчиками інципітів, виконавців та місцевостей.

Це ґрунтовне академічне видання є найповнішим на сьогодні друкованим джерелом фольклору Підляшшя з його пограничною етнокультурною специфікою. Сподіваємось на якнайшвидшу появу нотної частини тому.

Ольга Харчишин

Ольга Харчишин, філолог, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України (Львів, Україна), старший науковий співробітник ПНДЛМЕ при Львівській національній музичній академії імені М. В. Лисенка (Львів), okharchyshyn@gmail.com, +38 050 999 69 99.

Слов’янська мелогеографія-6: прицільний погляд на „зиму”

Сьогодні в українській етномузикології, напевно, одними із найбільш досліджених є зимові обрядові наспіви, інтерес до яких виник понад сто років тому¹. Перша класифікація колядок і щедрівок, роботу над якою започаткував Олександр Потебня та продовжив Філарет Колесса, протягом ХХ століття збагатилася численною кількістю наукових розробок, присвячених проблемам зимової типології й мелогеографії. Втім, зацікавлення цією тематикою не згасає. Це зумовлено не тільки значними поповненнями колекцій експедиційних записів, розширенням географії досліджень, але й тим, що досі лишаються не вирішеними безліч питань та проблем, серед яких найсуттєвішими є: ґрунтовне дослідження жанрових, структурних і ладо-мелодичних особливостей українських колядок і щедрівок; детальне дослідження мелоареалогії, локальних та регіональних стильових норм і т. д. і, нарешті, місце зимових обрядових наспівів у сукупній мелотипологічній картині з піснями сусідніх народів.

Спроба заповнити наукові прогалини й відповісти на перелічені вище та інші запитання стали головними завданнями конференції „Слов’янська мелогеографія-6”, організованої Київською лабораторією етномузикології Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, яка відбулася 13–15 травня 2016 року в м. Києві. Зазвичай вимоги попередніх конференцій не обмежували учасників у виборі предмету досліджень. Ідея при-

¹ У праці „Ритміка українських народних пісень” Ф. Колесси, яка з’явилася у 1907 році, була зроблена перша класифікація колядок.